UDC 338.2
JEL classification: O10
DOI: 10.35774/visnyk2024.03.045

Арсеній ВАСІН,
аспірант кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу,
Західноукраїнський національний університет,
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46009, Україна.
Електронна адреса: vasinarsenii@gmail.com
ORCID ID: 0009-0007-8028-6991

ІНФРАСТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ РЕАГУВАННЯ НА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Васін А. Інфраструктурне забезпечення розвитку економіки в контексті реагування на сучасні виклики. *Вісник економіки*. 2024. Вип. 3. С. 45–59. DOI: 10.35774/visnyk2024.03.045

Vasin, A. (2024). Infrastrukturne zabezpechennia rozvytku ekonomiky v konteksti reahuvannia na suchasni vyklyky [Infrastructural provision support for economic development in the context of responding to modern challenges]. *Visnyk ekonomiky – The Herald of Economics,* 3, 45-59. DOI: 10.35774/visnyk2024.03.045

Анотація

Вступ. *Визначальна роль інфраструктури у забезпечені економічного розвитку набуває особливого значення в контексті подолання кризових явищ і потребує вироблення адекватних механізмів втілення. В цьому зв'язку актуалізується необхідність обґрунтування інфраструктурного забезпечення розвитку економіки України з урахуванням сучасних викликів, що дало би змогу сформувати методологічне підґрунтя спрямування інфраструктури на вирішення завдань воєнного часу та післявоєнної відбудови.*

Мета дослідження. *Метою статті є системний аналіз процесів формування інфраструктурного забезпечення розвитку економіки з урахуванням сучасних викликів, і, на цій основі, обґрунтування напрямів подальшого розвитку інфраструктурної складової економічної системи.*

Методи дослідження. *У процесі дослідження та написання статті використано такі методи: системного аналізу, систематизації, узагальнення, порівняння, логічний та діалектичний методи.*

Результати. *У статті обґрунтовано роль інфраструктурного забезпечення у формуванні інституціонального середовища розвитку економіки. Розкрито сутність інфраструктури та наведено підходи до її розгляду з урахуванням*

© Арсен Васін, 2024.

різних критеріальних ознак. Розкрито сутність інфраструктурного забезпечення розвитку економіки в його системному й процесному аспектах та наведено перелік функцій, на реалізацію яких воно зорієнтоване. Наголошено, що інфраструктурне забезпечення знаходиться в процесі трансформацій, зумовлених сучасними вимогами й викликами, серед яких виокремлено: виклики воєнного часу та післявоєнного оновлення; тренди розвитку постіндустріального суспільства; всеохоплюючу інформатизацію та цифровізацію економічного життя, посилення ролі знаннєвого ресурсу в організації видів економічної діяльності; умови входження національної економіки в глобалізаційний простір; євроінтеграційні прагнення України; виклики реалізації засад сталого розвитку. Зроблено висновок, що побудова моделі ефективного інфраструктурного забезпечення розвитку економіки з урахуванням наведених умов є викликом системі публічного управління.

Перспективи. *Побудова моделі ефективного інфраструктурного забезпечення розвитку економіки з урахуванням сучасних вимог і умов із залученням потенціалу міжсекторальної взаємодії є викликом системі публічного управління та предметом подальших досліджень.*

Ключові слова: *інфраструктура, інфраструктурне забезпечення, розвиток економіки, інфраструктурні інституції, функції інфраструктури, сучасні виклики.*

Формули: 0, рис.: 0, табл.: 1, бібл.: 13.

Arsenii VASIN,
graduate student of the Department of management,
public administration and personnel,
West Ukrainian National University,
11 Lvivska str., Ternopil, 46020, Ukraine.
E-mail: vasinarsenii@gmail.com
ORCID ID: 0009-0007-8028-6991

INFRASTRUCTURE PROVISION OF ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF RESPONDING TO MODERN CHALLENGES

Abstract

Introduction. *The decisive role of infrastructure in ensuring economic development acquires special importance in the context of overcoming crisis phenomena and requires the development of adequate implementation mechanisms. In this connection, the need to substantiate the infrastructural support for the development of Ukraine's economy, taking into account modern challenges, is actualized, which would make it possible to form a methodological basis for the direction of the infrastructure to solve the tasks of wartime and post-war reconstruction.*

Purpose of the study. *The purpose of the article is a systematic analysis of the processes of forming infrastructural support for the development of the economy, taking into account modern challenges, and, on this basis, substantiating the directions for further development of the infrastructural component of the economic system.*

ISSN 2786-4537 (print). Вісник економіки № 3, 2024 р.
ISSN 2786-4545 (online). Herald of National Economics № 3, 2024

Research methods. *In the process of research and writing the article, the following methods were used: system analysis, systematization, generalization, comparison, the method of system analysis, logical and dialectical methods.*

Results. *The article substantiates the role of infrastructural support in the formation of the institutional environment of economic development. The essence of the infrastructure is revealed and approaches to its consideration are given, taking into account various criteria. The essence of infrastructural support for the development of the economy in its systemic and process aspects is revealed, and a list of functions, at the implementation of which it is oriented, is given. It was emphasized that infrastructure provision is in the process of transformations caused by modern requirements and challenges, among which the following are highlighted: challenges of wartime and post-war renewal; development trends of the post-industrial society; comprehensive informatization and digitization of economic life, strengthening the role of knowledge resources in the organization of economic activities; the conditions for the entry of the national economy into the globalization space; European integration aspirations of Ukraine; challenges of implementing the principles of sustainable development. It was concluded that building a model of effective infrastructural support for the development of the economy, taking into account the given conditions, is a challenge to the public administration system.*

Prospects. *Building a model of effective infrastructural support for the development of the economy, taking into account modern requirements and conditions with the involvement of the potential of intersectoral interaction, is a challenge to the public administration system and the subject of further research.*

Keywords: *infrastructure, infrastructure support, economic development, infrastructure institutions, infrastructure functions, modern challenges.*

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 1, bibl.: 13.

JEL classification: O10.

Постановка проблеми. Розвиток економіки України в умовах складних випробувань повномасштабного російського вторгнення постає перед гострою необхідністю пошуку нових можливостей та перспектив. Вирішення цього складного завдання в координатах значних ресурсних обмежень, посилення системної кризи, зростання зовнішніх загроз значною мірою пов'язується з інфраструктурною складовою національної економіки.

Акцентування уваги на інфраструктурі як проривному чиннику забезпечення соціально-економічного розвитку й конкурентоспроможності економіки, атракторі підприємницької активності, інструменті активізації процесів суспільного розвитку простежується з другої половини ХХ ст. в контексті формування архітектоніки економічної складової моделі економічного розвитку.

Перевірена часом і умовами динамічних суспільних, економічних, технологічних трансформацій визначальна роль інфраструктури в забезпеченні економічного розвитку набуває особливого значення в контексті подолання кризових явищ та потребує вироблення адекватних механізмів втілення.

Нині інфраструктурне забезпечення розвитку економіки має орієнтуватись на створення умов ефективного використання економічного потенціалу країни та протидії негативним тенденціям у розвитку національної економіки, обмеження

негативних наслідків війни й агресивного впливу зовнішнього середовища, утримання й зміцнення позицій країни в конкурентному глобальному просторі. У цьому зв'язку актуалізується необхідність наукового супроводу процесів інфраструктурного забезпечення розвитку економіки з урахуванням сучасних викликів, що дасть змогу сформувати методологічне підґрунтя спрямування інфраструктурного сектору на вирішення завдань, які постали перед Україною в умовах воєнного часу та будуть значимі в період післявоєнної відбудови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання функціонування й розвитку інфраструктурної складової економіки знаходяться в полі зору широкого кола науковців. Сьогодні особлива увага зосереджується на виробленні підходів до формування й залучення інфраструктурного потенціалу в процеси вирішення назрілих соціально-економічних проблем на всіх рівнях суспільної життєдіяльності. Специфіка, проблеми, механізми розвитку як окремих видів інфраструктури, так і інфраструктурного сектору загалом на різних рівнях економічної системи наведені в працях Д. Антонюка, У. Бережницької, О. Васильєва, В. Гутафель, Н. Іванової, П. Кухти, О. Лук'янчук, І. Паризького, І. Подряз-Ряполової, І. Садчикової, І. Хаджинова, С. Харічкова та ін. Незважаючи на значний внесок досліджень науковців у вирішення проблем функціонування інфраструктурної складової економічної системи, в умовах динамічних змін середовища її функціонування актуалізується необхідність подальшого дослідження теоретичних і практичних аспектів розвитку інфраструктурного забезпечення економіки з урахуванням сучасних викликів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є системний аналіз процесів формування інфраструктурного забезпечення розвитку економіки з урахуванням сучасних викликів, і, на цій основі, обґрунтування напрямів подальшого розвитку інфраструктурної складової економічної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економіка є складною системою, передумовою ефективного функціонування і розвитку якої виступає сформований відповідно до сучасних трендів суспільного поступу інституціональний простір взаємодії між її структурними елементами та випереджаючого розвитку складових, що задають імпульс перманентному удосконаленню економічних відносин й оновленню економічної системи. Основу окреслення такого інституціонального простору становить інфраструктурне забезпечення економіки.

Інфраструктурне забезпечення впливає на розвиток економіки через формування таких її визначальних параметрів, як «комунікативні зв'язки, суспільна угода, організація та внутрішня взаємозалежність структурних ланок, рівновага» [1, с. 42].

Для розкриття сутності інфраструктурного забезпечення розвитку економіки підґрунтям є змістове наповнення терміна «інфраструктура», яке в довідковій літературі трактується, як «сукупність специфічних форм, методів і процесів, а також різноманітних споруд та комунікацій, що забезпечують загальні умови і нормальне функціонування економічної, соціальної, екологічної та інших галузей життєдіяльності суспільства, його відтворення і розвиток» [2].

Використання терміна «інфраструктура» пов'язується з функціонуванням інституцій, які забезпечують формування необхідних передумов для життєдіяльності

ISSN 2786-4537 (print). Вісник економіки № 3, 2024 р.
ISSN 2786-4545 (online). Herald of National Economics № 3, 2024

та розвитку економічних агентів, видів та сфер діяльності, територіальних громад, територій, економіки загалом.

За своєю природою інфраструктура є базисною умовою формування структури економічної системи та забезпечення її стабільного функціонування й розвитку. Тобто інфраструктурі економіки притаманна певна дуальність, яка виявляється в тому, що вона одночасно є як складовою національної економіки, так і основною детермінантою створення необхідного інституційного середовища для її функціонування як цілісної, цілеорієнтованої, збалансованої системи.

Інфраструктура як структурний елемент економіки знаходиться у взаємозв'язку та взаємодії як із всією економічною системою, так і з окремими її елементами. Таким чином, враховуючи вияв принципу системності, розвиток і функціонування економічної інфраструктури відбувається на засадах взаємообумовленості, коли стан і перспективи економіки залежать від інституціональної площини, сформованої інфраструктурними інституціями, а інфраструктура – від цілей, трендів, середовища розвитку економічної системи.

З огляду на складність економічної інфраструктури для її розгляду й характеристики в науковій літературі використовуються різні підходи в орієнтації на врахування:

– специфіки функціонування окремих сфер, галузей та видів діяльності – інфраструктура аграрного сектору, транспортна інфраструктура, екологічна інфраструктура і т. п.;

– функціональної спрямованості інфраструктурних організацій – інституційна інфраструктура, інноваційна, інвестиційна, соціальна, логістична, маркетингова інфраструктура;

– прив'язки до територіальної специфіки – інфраструктура територіальної громади, регіональна інфраструктура, інфраструктура національної економіки;

– поєднання галузевих та функціональних характеристик суб'єктів інфраструктурного сектору – інноваційна інфраструктура аграрного сектору, логістична інфраструктура легкої промисловості, інституційна інфраструктура банківського сектору [3];

– масштабу впливу на національну економіку – елементи інфраструктури, що формують основні умови для розвитку всіх складових національної економіки: електроенергетика, телекомунікації, транспортування та розподілення газу, автомобільні дороги, залізничний транспорт, водопостачання та водовідведення [4];

– статусу економіки країни – Україна має статус країни з ринковою економікою, а відтак, основу інфраструктурної організації національної економіки становить ринкова інфраструктура, яка забезпечує функціонування різних видів ринків та залучення в економічні процеси різноманітних факторів виробництва. Серед видів ринкової інфраструктури виокремлюють: комерційну (організаційну) інфраструктуру – сукупність інституцій, що обслуговують функціонування ринків і забезпечують просування продукції від виробника до споживача; інформаційну інфраструктуру – установи інформаційного обслуговування суб'єктів господарювання (інформаційний та рекламний супровід діяльності, програмне забезпечення, послуги з створення й використання баз даних тощо); виробничу інфраструктуру – електро-, газо-, водопостачання, зв'язок, ділові послуги (маркетингове обслуговування, оренда, лізинг,

консалтингові послуги, інжиніринг); кредитно-фінансову інфраструктура (банківські установи, кредитні спілки, фондові біржі, фінансові й страхові компанії);

– форми власності інфраструктурних організацій – публічні інфраструктурні інституції (суб'єкти інфраструктури), якими є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, громадські організації; інфраструктурні інституції приватної форми власності.

Представлення інфраструктури за окремими видами, інституційними утвореннями, суб'єктами є дуже умовним, оскільки динамічні трансформації економічної системи під впливом значної кількості внутрішніх і зовнішніх чинників зумовлюють постійну зміну структури інфраструктурної складової економіки, формування нових форм участі інфраструктурних складових у здійсненні техніко-технологічного, інституціонального, фінансового, консалтингового, інформаційного, кадрового, організаційного забезпечення економічної діяльності й узгодження та збалансування основних стадій економіки – виробництва, розподілу, обміну і споживання.

Базова видова структура інфраструктурної складової економіки визначається орієнтацією останньої на залучення й використання основних факторів виробництва: людського, інституціонального, техніко-технологічного, організаційного, інформаційного, природнього.

Значний перелік видів інфраструктури може бути представлений за рівнями економічної системи та її структурними характеристиками. Кожний елемент економічної системи має свою інфраструктурну підсистему забезпечення умов його функціонування й розвитку.

Набув поширеного використання підхід до розгляду інфраструктури через виокремлення таких її видів, як: виробнича; ринкова; соціальна.

Економічну природу інфраструктури розкривають її ознаки, серед яких науковці [5] виокремлюють такі, як:

– багатоаспектність, що полягає в широкому спектрі впливу інфраструктури на функціонування і розвиток суб'єктів економічних відносин різних форм власності і видів діяльності;

– виробнича ознака, яка демонструє значний вплив інфраструктури на рух матеріальних ресурсів та ефективність виробництва матеріальних благ;

– капіталомісткість – розвиток елементів інфраструктури потребує залучення й освоєння значних обсягів інвестиційних ресурсів;

– мінливість інфраструктури, що виявляється в контексті реагування на трансформацію економічної системи під впливом ендогенних й екзогенних факторів;

– комерційна ознака, що виявляється в орієнтації інфраструктурних елементів на забезпечення руху товарів від виробника до кінцевого споживача;

– фінансова ознака, яка полягає в участі фінансових інституцій у забезпеченні фінансовими ресурсами суб'єктів економічних відносин.

Інфраструктурні елементи економіки, орієнтуючись на реалізацію цільових функцій, формують інфраструктурний простір, окреслений взаємозв'язками, що виявляються у взаємодії та комплементарності. Сукупність інфраструктурних інституцій різних видів на всіх рівнях економічної системи формують інфраструктурне забезпечення розвитку економіки.

ISSN 2786-4537 (print). Вісник економіки № 3, 2024 р.
ISSN 2786-4545 (online). Herald of National Economics № 3, 2024

Інфраструктурне забезпечення розвитку економіки виявляється в системному й процесному аспектах.

Так, інфраструктурне забезпечення може бути визначене як система послуг, що пропонуються публічними й приватними інфраструктурними інституціями та забезпечуються мережею об'єктів інфраструктури, які належать до певних галузей, виробництв, видів діяльності, в рамках визначеного економічного середовища з метою створення організаційних та матеріальних умов для реалізації цілей економічного розвитку із залученням економічного потенціалу та з урахуванням інтересів підприємницьких структур, держави, громадськості.

Інфраструктурне забезпечення розвитку економіки є постійним процесом формування й використання потенціалу інфраструктурних інституцій, об'єктів, потужностей, що відбувається під взаємодоповнюючим впливом ринкових механізмів та цілеорієнтованого публічного управління в контексті побудови організаційно-функціональних моделей створення інституціонального середовища розвитку економіки.

Сутність інфраструктурного забезпечення розвитку економіки полягає в комплексному підході до формування умов здійснення економічної діяльності й спрямування її в напрямі досягнення цілей суспільної життєдіяльності. Воно окреслює інституціональне середовище функціонування економічних агентів і перебігу економічних процесів через спрямованість суб'єктів інфраструктури на реалізацію таких узагальнюючих функцій як:

– забезпечення умов функціонування суб'єктів економіки відповідно до специфіки їхньої діяльності, налагодження взаємозв'язків та взаємодії між ними, здійснення соціально-економічних процесів;

– прискорення обігу ресурсів та забезпечення їх перерозподілу між сферами і видами діяльності;

– сприяння налагодженню й обслуговуванню взаємовідносин виробників і споживачів;

– забезпечення узгодженого розвитку складових економічної системи й динамічності процесів відтворення;

– формування умов розвитку територій та громад;

– забезпечення міжгалузевої, міжрегіональної, міждержавної інтеграції;

– розвиток комунікативної взаємодії суб'єктів економічних відносин та їх інформаційне забезпечення.

Інфраструктурне забезпечення економіки ґрунтується на синергетичній основі, якій притаманна відкритість, динамічна ієрархічність, взаємодія елементів, і яка на засадах самоорганізації дає змогу поєднати потенціал інфраструктурних інституцій та спрямувати його на запровадження ефективних моделей розподілу ресурсів, організації діяльності суб'єктів економічних відносин, використання суспільних благ.

Формуючи загальні умови розвитку економіки, інфраструктурне забезпечення перебуває в процесі постійних трансформацій, зумовлених структурними перетвореннями економічної системи, викликами внутрішнього і зовнішнього середовища її функціонування, динамічним розвитком технологій постіндустріального суспільства, глобалізаційними процесами.

В умовах широкомасштабної російської агресії проти України інфраструктурні об'єкти національної економіки зазнали значних збитків, що негативно позначилося на динаміці макроекономічних показників, інвестиційній діяльності, експорті. За даними Київської школи економіки [6] загальна оцінка прямих збитків інфраструктури станом на початок 2024 р. становила 157,2 млрд дол. (табл. 1).

Таблиця 1

Загальна оцінка прямих збитків інфраструктури України станом на початок 2024 р.

Тип майна	Оцінка прямих втрат, $ млрд	Частка, %
Житлові будівлі	58,9	37,5%
Інфраструктура	36,8	23,4%
Активи підприємств, промисловість	13,1	8,3%
АПК та земельні ресурси	10,3	6,5%
Енергетика	9,0	5,7%
Освіта	6,8	4,3%
Лісовий фонд	4,5	2,9%
ЖКГ	4,5	2,9%
Транспортні засоби	3,1	2,0%
Охорона здоров'я	3,1	2,0%
Культура, туризм, спорт	3,1	2,0%
Торгівля	2,6	1,6%
Адміністративні будівлі	0,5	0,3%
Цифрова інфраструктура	0,5	0,3%
Соціальна сфера	0,2	0,1%
Фінансовий сектор	0,04	0,01%
Разом	157,2	100%

Джерело: розроблено на основі [6].

Оскільки бойові дії ще тривають, то остаточна оцінка обсягу шкоди та руйнувань на території України можлива тільки після їх завершення. Однак, за оцінками Уряду України разом з Групою Світового банку, Європейською Комісією та ООН, загальні витрати на відновлення України внаслідок широкомасштабного вторгнення російської федерації протягом наступного десятиліття становлять 486 млрд дол. США [7]. Тільки у 2024 р. на проєкти відновлення Україні потрібно 15,3 млрд дол. США, що розподілені за сферами так: житло та комунальні послуги – 3,1 млрд дол.; транспорт та логістика – 2,3; енергетика – 2,7; соціальна інфраструктура – 2,4; промисловість та сфера послуг – 3,6; кроссекторальні пріоритети – 1,2 млрд дол. [7].

Виклики воєнного часу та післявоєнного оновлення докорінно змінюють умови формування інфраструктурного забезпечення функціонування і розвитку української економіки. Загострилась необхідність у підтриманні спроможності інфраструктурного сектору забезпечувати стабільне функціонування національної економічної системи та формувати підґрунтя для її оновленого розвитку. Водночас основні напрями формування інфраструктурного забезпечення національної економіки випливають з

ISSN 2786-4537 (print). Вісник економіки № 3, 2024 р.
ISSN 2786-4545 (online). Herald of National Economics № 3, 2024

візії, місії та мети Національної економічної стратегії на період до 2030 р., затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179, із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 202 від 10.03.2021, № 369 від 21.04.2023 [8] та Плану відновлення України [9].

Незважаючи на те, що в умовах війни посилилась нестабільність і непередбачуваність середовища функціонування національної економіки, а відтак тактичні цілі будуть вимагати перегляду й уточнення, стратегічні орієнтири її розвитку все ж є основою для визначення векторів побудови оновленої структури інфраструктурного сектору та вироблення механізмів інфраструктурного забезпечення з урахуванням специфіки побудови мережі видів інфраструктури, зокрема виробничої, ринкової, соціальної, а також викликів їх функціонуванню й оновленню в умовах воєнного та післявоєнного періоду.

З огляду на великі ворожі руйнування об'єктів виробничої, зокрема енергетичної та транспортної інфраструктури, практично по всій території України, потребу в значних обсягах ресурсів для їхнього відновлення та їх визначальну роль у забезпеченні стабільного функціонування національної соціально-економічної системи виникає гостра необхідність у запровадженні дієвих механізмів як реконструкції й розбудови інфраструктурних об'єктів у рамках єдиної інфраструктурної системи, так і забезпечення їх ефективного функціонування та надання якісних послуг на основі об'єднання зусиль всіх суб'єктів вироблення і реалізації політики інфраструктурного розвитку – органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємницьких структур, громадських інституцій.

Реалізація основних завдань інфраструктурного забезпечення розвитку національної економіки щодо створення передумов її ефективного функціонування й здійснення економічного прориву в контексті формування економічного базису здобуття перемоги, суспільного оновлення і зміцнення позицій у глобальному економічному просторі відбувається в середовищі, сформованому під впливом сучасних викликів постіндустріального суспільства, глобалізації, євроінтеграції, сталого розвитку.

В умовах розвитку постіндустріального суспільства й економіки знань структурність й функціональність інфраструктурного забезпечення визначається трендами, пов'язаними зі зростанням обсягів високотехнологічного виробництва, всеохоплюючою інформатизацією та цифровізацією економічного життя, зростанням питомої ваги сфери послуг, яку забезпечують інфраструктурні інституції в суспільному виробництві, посиленням ролі знаннєвого ресурсу в організації практично всіх видів економічної діяльності, людиноцентриською орієнтацією економічного розвитку.

Процеси перетворення знання в основний фактор виробництва і постіндустріального поступу є викликом інфраструктурному забезпеченню економіки, який потребує проактивного розвитку інфраструктурних інституцій, зорієнтованих на створення, збереження, обмін, ефективне використання ресурсу знань, втіленого в прогресивні технології й різноманітні інновації. Варто зауважити, що спроможність інфраструктурної складової економіки гнучко реагувати на виклики постіндустріального суспільства, забезпечуючи його розвиток, визначається тим, наскільки вона сама буде функціонувати й розвиватися на інноваційній основі. Так, сучасна знаннєва

економіка ґрунтується на інформаційних та телекомунікаційних технологіях, які, в свою чергу, пронизують всі складові економічної системи використовуючи потенціал цифровізації. Цифрові технології забезпечують організацію діяльності суб'єктів економічних відносин посередництвом послуг, що пропонуються елементами твердої та м'якої цифрової інфраструктури [10].

Цифрова інфраструктура формує сприятливий організаційний простір для всіх економічних агентів, у т. ч. для установ виробничої, соціальної, ринкової інфраструктури, надавши їм можливість підвищити ефективність своєї діяльності через використання інноваційних методів як надання, так і отримання широкого спектра адміністративних, фінансових, консалтингових, охоронних, інформаційних, юридичних, інжинірингових, аудиторських, освітніх, логістичних послуг, що визначає ефективність національної економіки загалом. У цьому контексті важливим є об'єднання зусиль органів влади, підприємницьких структур, інфраструктурних інституцій у напрямі формування сприятливого інституційного середовища розвитку цифрової інфраструктури та підвищення доступності її послуг для суб'єктів різних видів діяльності та населення.

Функціонування національної економіки як відкритої системи та її входження в глобалізаційний простір як суб'єкта конкурентних відносин, спроможного ефективно залучати ресурси із зовнішніх ринків та постачати на них конкурентні товари, брати участь у формуванні міжнародних потоків капіталу обумовлює необхідність створення інфраструктурним сектором сприятливих умов для участі економічних агентів у зовнішньоекономічній діяльності, посилення їхньої маневреності та адаптивності до вимог глобалізованого простору з урахуванням можливостей й загроз останнього. Інфраструктурне забезпечення розвитку економіки визначається викликами глобалізації, що посилюють вимоги до структури інфраструктурного сектору та якісного функціонування його елементів. Глобалізація, з одного боку, зумовлює ускладнення умов конкуренції, що пов'язуються зі зростанням ролі інновацій та швидких технологічних змін у розвитку економіки, а з іншого – розкриває значні можливості для залучення іноземних інвестицій, прогресивних технологій, управлінського досвіду в різні сфери економічної діяльності. За цих умов перед інфраструктурним забезпеченням постає завдання щодо розвитку інституціонального базису, який дав би змогу сформувати національну модель функціонування ефективної конкурентної національної економіки в агресивному глобалізаційному середовищі на засадах системності, інноваційності, інтегрованості, ввійти національному інфраструктурному сектору в систему глобальної інфраструктури.

Координати формування інфраструктурного забезпечення розвитку національної економіки визначаються євроінтеграційними прагненнями України. В цьому аспекті важливо створити інфраструктуру, яка відповідала би європейським стандартам і була спроможна функціонувати в єдиному європейському інфраструктурному просторі, реалізуючи модернізаційний проєкт оновленого розвитку національної економіки. Водночас особливого значення набувають питання налагодження взаємовигідної співпраці з європейськими партнерами щодо реалізації інфраструктурних проєктів, залучення ресурсів європейських фінансових інституцій у розвиток інфраструктури, запровадження програм раціонального використання енергетичних ресурсів,

ISSN 2786-4537 (print). Вісник економіки № 3, 2024 р.
ISSN 2786-4545 (online). Herald of National Economics № 3, 2024

розбудови транспортної системи й експортної логістики, цифрової трансформації та медіа, вироблення інституціонального забезпечення використання та охорони природних ресурсів.

Вдосконалення інфраструктурної підсистеми української економіки відповідно до європейських стандартів відбувається в процесі долучення України до реалізації програм ЄС у сфері розвитку інфраструктури. Так, наприклад, у 2023 р. Україна приєдналась до програми ЄС «Механізм сполучення Європи», що відкрило можливість участі у конкурсах проєктних пропозицій з розбудови транспортної інфраструктури спільно з партнерами з держав-членів ЄС за фінансової підтримки ЄС (до 85 %), що сприятиме покращенню транспортного сполучення України з ЄС та налагодження експорту до країн Європи [11].

Серед викликів, що визначають рамкові вимоги до розвитку інфраструктурного сектору економіки й вироблення механізмів інфраструктурного забезпечення, на особливу увагу заслуговує реалізація засад сталого розвитку, які мають бути головними для вироблення проривних нових підходів післявоєнного оновлення України. У зв'язку з цим механізми інфраструктурного забезпечення мають реалізуватись з врахуванням економічних, соціальних, екологічних індикаторів та дотриманням критеріїв безпеки, доступності, стійкості. Економічні ефекти й економічна ефективність інфраструктурних проєктів виправдані за умови, що забезпечуються соціальна й екологічна складові.

Гострота проблем забруднення довкілля, відтворення природного потенціалу, забезпечення екологічної безпеки актуалізує завдання розвитку в єдиній інфраструктурній системі екологічної інфраструктури, яку науковці пропонують розглядати, як «комплекс об'єктів, територій, мереж і систем природного та антропогенного походження, які функціонують за природними законами, а також забезпечують умови для підтримання збалансованого розвитку природного середовища, збереження середовища життя людини, а також сукупність контролюючих та запобіжних обслуговуючих ланок, які мають завдання гарантувати нешкідливі щодо довкілля оптимальні умови діяльності всіх галузей екологічного виробництва, організацій та установ, які здійснюють господарську діяльність на певній території» [12].

Інфраструктурне забезпечення розвитку економіки на засадах сталості здійснюється в контексті досягнення Цілей сталого розвитку України на період до 2030 р. [13] і може бути ефективним за умови дотримання критеріїв сталого розвитку під час реалізації інфраструктурних проєктів, функціонуванні об'єктів виробничої, соціальної, екологічної інфраструктури.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У формуванні умов стабільного й динамічного розвитку економіки визначальна роль належить інфраструктурному забезпеченню, сутнісні ознаки якого випливають зі структурно-функціональних характеристик інфраструктурної сфери.

Інфраструктурі притаманна дуальна природа, яка виявляється в тому, що вона одночасно виступає як складовою національної економіки, так і основним інструментом створення необхідного інституційного середовища її функціонування як цілісної, цілеорієнтованої, збалансованої системи. Інфраструктурна сфера має складну структуру, яка розкриває широкий спектр участі її складових у здійсненні

техніко-технологічного, інституціонального, фінансового, консалтингового, інформаційного, кадрового, організаційного забезпечення економічної діяльності й узгодження та збалансування основних стадій економіки – виробництва, розподілу, обміну і споживання.

Сукупність інфраструктурних інституцій різних видів на всіх рівнях економічної системи формує організаційний контур інфраструктурного забезпечення розвитку економіки, яке виявляється в системному й процесному аспектах. Так, інфраструктурне забезпечення може бути визначене як система послуг, що пропонуються публічними й приватними інфраструктурними інституціями та забезпечуються мережею об'єктів інфраструктури, які належать до певних галузей, виробництв, видів діяльності в рамках визначеного економічного середовища з метою створення організаційних та матеріальних умов для реалізації цілей економічного розвитку із залученням економічного потенціалу та з урахуванням інтересів підприємницьких структур, держави, громадськості.

Водночас інфраструктурне забезпечення розвитку економіки є постійним процесом формування й використання потенціалу інфраструктурних інституцій, об'єктів, потужностей, що відбувається під впливом ринкових механізмів та цілеорієнтованого публічного управління в контексті побудови ефективних організаційно-функціональних моделей створення інституціонального середовища розвитку економіки.

Формуючи загальні умови розвитку економіки інфраструктурне забезпечення знаходиться в процесі постійних трансформацій, зумовлених сучасними вимогами й викликами, серед яких виокремлюють:

– виклики воєнного часу та післявоєнного оновлення, які докорінно змінюють умови формування інфраструктурного забезпечення функціонування і розвитку української економіки, загострюють необхідність підтримання спроможності інфраструктурного сектору забезпечувати стабільне функціонування національної економічної системи та формування підґрунтя для її оновленого розвитку;

– тренди, пов'язані з розвитком постіндустріального суспільства, зростанням обсягів високотехнологічного виробництва, всеохоплюючою інформатизацією та цифровізацією економічного життя, посиленням ролі знаннєвого ресурсу в організації практично всіх видів економічної діяльності, людиноцентриською орієнтацією економічного розвитку;

– умови входження національної економіки в глобалізаційний простір як суб'єкта конкурентних відносин, спроможного ефективно залучати ресурси із зовнішніх ринків та постачати на них конкурентні товари, брати участь у формуванні міжнародних потоків капіталу, що обумовлює необхідність створення інфраструктурою сприятливих передумов для участі економічних агентів у зовнішньоекономічній діяльності, посилення їхньої маневреності та адаптивності до вимог глобалізованого простору з урахуванням можливостей й загроз останнього;

– євроінтеграційні прагнення України. В цьому контексті постає завдання створення інфраструктури, яка відповідала би європейським стандартам і була спроможна функціонувати в єдиному європейському інфраструктурному просторі, реалізуючи модернізаційний проєкт оновленого розвитку національної економіки;

ISSN 2786-4537 (print). Вісник економіки № 3, 2024 р.
ISSN 2786-4545 (online). Herald of National Economics № 3, 2024

– виклики реалізації засад сталого розвитку, які мають бути головні в процесі вироблення проривних нових підходів післявоєнного оновлення України. У зв'язку з цим механізми інфраструктурного забезпечення мають реалізуватись з урахуванням економічних, соціальних, екологічних індикаторів та дотриманням критеріїв безпеки, доступності, стійкості.

Побудова моделі ефективного інфраструктурного забезпечення розвитку економіки відповідно до наведених умов є викликом системі публічного управління та предметом подальших досліджень.

Література

1. Гальчинський А. С. Економічна методологія. Логіка оновлення : курс лекцій. Київ : АДЕФ-Україна, 2010. 572 с.
2. Інфраструктура. Енциклопедія Сучасної України. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. URL: https://esu.com.ua/article-12489.
3. Котелевець Д. Сутність інфраструктури та її вплив на розвиток економічних систем. URL: https://reicst.com.ua/asp/article/view/205.
4. Савченко В. Ф. Інфраструктура національної економіки як необхідна умова економічного зростання. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка.* 2016. Вип. 1(2). С. 181. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2016_1%282%29__34.
5. Гутафель В. В. Теоретичні аспекти формування економічної інфраструктури регіону. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки.* 2015. Вип. 10, ч. 2. С. 123.
6. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf.
7. Потреби України у відновленні оцінюють у 486 мільярдів доларів: оновлений звіт RDNA3. URL: https://mtu.gov.ua/news/35306.html.
8. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 3.03.2021 р. № 179. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25.
9. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Відновлення та розвиток економіки». Липень 2022. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/economic-recovery-and-development.pdf.
10. Україна 2030 Е - країна з розвинутою цифровою економікою. URL: https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html
11. Україна стала повноцінною учасницею програми ЄС «Механізм сполучення Європи» (CONNECTING EUROPE FACILITY / CEF). URL: https://restoration.gov.ua/press/news/58146.html.
12. Харічков С. К. Модернізація екологічної інфраструктури як визначальний фактор переходу до збалансованого (сталого) розвитку України. *Природно-ресурсний потенціал збалансованого (сталого) розвитку України:* матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19–20 квіт. 2011 р.) : у 2 т. Київ : Центр

екологічної освіти та інформації, 2011. Т. 1. С. 17–21. URL: https://sd4ua.org/wp-content/uploads/2016/07/Kharichkov_red.doc.

13. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України № 722/2019 від 30 вересня 2019 р. URL: https://zakon.rada. gov.ua/laws/show/722/2019#Text.

References

1. Halchynskyi, A. (2010). Ekonomichna metodolohiia. Lohika onovlennia: Kurs lektsii [Economic methodology. The logic of renewal: A course of lectures]. Kyiv: ADEF-Ukraina, 572 p. [in Ukrainian].
2. Infrastruktura. Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy [Infrastructure. Encyclopedia of Modern Ukraine]. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 2011. URL: https://esu.com.ua/article-12489. [in Ukrainian].
3. Kotelevets, D. (2022). Sutnist infrastruktury ta ii vplyv na rozvytok ekonomichnykh system [The essence of infrastructure and its influence on the development of economic systems]. URL: https://reicst.com.ua/asp/article/ view/205. [in Ukrainian].
4. Savchenko, V. F. (2016). Infrastruktura natsionalnoi ekonomiky iak neobkhidna umova ekonomichnoho zrostannia. [The infrastructure of the national economy as a necessary condition for economic growth]. *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriia : Ekonomika – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Economy.* Vol. 1(2). P. 181. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ Nvuuec_2016_1%282%29__34. [in Ukrainian].
5. Hutafel, V. V. (2015). Teoretychni aspekty formuvannia ekonomichnoi infrastruktury rehionu [Theoretical aspects of the formation of the economic infrastructure of the region]. *Naukovyj visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriia Ekonomichni nauky – Scientific Bulletin of Kherson State University. Economic sciences series.* Vol. 10, ch. 2. P. 123. [in Ukrainian].
6. Zvit pro priami zbytky infrastruktury vid rujnuvan vnaslidok vijs'kovoi ahresii Rosii proty Ukrainy stanom na pochatok 2024 roku [Report on direct damage to infrastructure from destruction as a result of Russias military aggression against Ukraine as of the beginning of 2024]. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/ 01.01.24. _Damages_Report.pdf [in Ukrainian].
7. Potreby Ukrainy u vidnovlenni otsiniuiut u 486 miliardiv dolariv: onovlenyj zvit RDNA3 [Ukraines recovery needs estimated at $486 billion: updated RDNA3 report]. URL: https://mtu.gov.ua/news/35306.html. [in Ukrainian].
8. Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ekonomichnoi stratehii na period do 2030 roku. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 3.03.2021 r. № 179 [On approval of the National Economic Strategy for the period until 2030. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 3, 2021 No. 179]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25 [in Ukrainian].
9. Proekt Planu vidnovlennia Ukrainy. Materialy robochoi hrupy «Vidnovlennia ta rozvytok ekonomiky». Lypen 2022 [Project of the Recovery Plan of Ukraine. Materials of the working group "Recovery and development of the economy".

ISSN 2786-4537 (print). Вісник економіки № 3, 2024 р.
ISSN 2786-4545 (online). Herald of National Economics № 3, 2024

July 2022]. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/economic-recovery-and-development.pdf_ [in Ukrainian].
10. Ukraina 2030E – kraina z rozvynutoiu tsyfrovoiu ekonomikoiu [Country 2030e – country with developed digital economy]. URL: https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.htm [in Ukrainian].
11. Ukraina stala povnotsinnoiu uchasnytseiu prohramy YeS «Mekhanizm spoluchennia Yevropy» (CONNECTING EUROPE FACILITY / CEF) [Ukraine became a full participant of the EU program “Mechanism of Connecting Europe” (CONNECTING EUROPE FACILITY / CEF)]. URL: https://restoration.gov.ua/ press/news/ 58146. html. [in Ukrainian].
12. Kharichkov, S. K. (2011). Modernizatsiia ekolohichnoi infrastruktury iak vyznachalnyj faktor perekhodu do zbalansovanoho (staloho) rozvytku Ukrainy [Modernization of ecological infrastructure as a determining factor of transition to balanced (sustainable) development of Ukraine]: materialy mizhnar. nauk-prakt. konf. (Kyiv, 19-20 kvitnia 2011 r.) u 2-kh t. Kyiv: Tsentr ekolohichnoi osvity ta informatsii materials of international science and practice conf. (Kyiv, April 19-20, 2011) in 2 vols. – Kyiv: Center for Environmental Education and Information, 2011. T. 1. P. 17-21. URL: https://sd4ua.org/wp-content/uploads/2016/07/Kharichkov_red.doc. [in Ukrainian].
13. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku. Ukaz Prezydenta Ukrainy № 722/2019 vid 30 veresnia 2019 r. [About the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030. Decree of the President of Ukraine No. 722/2019 of September 30, 2019]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text. [in Ukrainian].

Статтю отримано 24 липня 2024 р.
Article received July 24, 2024.